

Filosofie v praxi (v životě různých lidí)

Filosofie (v jakékoli podobě) má významnou úlohu v orientaci člověka ve světě. Je ovšem pravdou, že ne každý člověk se potřebuje vyznat (a orientovat) ve světě ve všech směrech a do všech detailů; některým lidem může docela dobře stačit i velmi jednoduchá orientace, pokud mají na koho se obrátit, když se dostanou do menších nebo i větších nesnází. Bývaly doby, kdy archaickým lidem nebyla filosofie vůbec k dispozici, neboť jde o poměrně pozdní vynález starých Řeků; dnes by měla být filosofie schopna nahradit úlohu mýtů a různých náboženství do té míry, že by s nimi (ani s jejich relikty) už vůbec nemusela počítat. Je na to ovšem různost názorů; někteří autoři mají za to, že úloha náboženství (a snad i mýtů) je v něčem nenahraditelná. Někdy lze starším autorům jisté právo na takové přesvědčení dokonce přiznat, vezmeme-li v úvahu jistou principální omezenost řeckého typu pojmovosti, který vsutku úplnou náhradu za náboženství (a mytičnost) nemohl poskytovat. Jiná je (a hlavně napříště bude) situace poté, co si filosofové začali uvědomovat právě onu omezenost zpředmětňující pojmovosti (nemalou zásluhu na tom má světodějně setkávání a vzájemné ovlivňování dvou velkých kulturních a duchovních tradic, totiž řecké a hebrejské). Filosofie se už – přinejmenším v některých svých představitelích – naučila postupně rozpoznávat svá omezení a někdy se jim dost úspěšně dokázala buď vyhnout nebo je překonávat novými přístupy. Velkým problémem však zůstává nemalá setrvačnost starých způsobů myšlení (a to dokonce nejen zlomků starých typů filosofii, ale i zbytků myšlení mytického, kterého se asi lidé v jistých momentech nebudou moci zbavit ještě velmi dlouho a možná nikdy) v hlavách většiny lidí, když už v dané epoše špičkoví myslitelé dost jasně a zřetelně rozpoznali neschůdnost nebo i zavádějící charakter některých kdysi uplatňovaných přístupů a sledovaných cest. Výsledkem je něco mnohem závažnějšího, než co známe z jiných oborů, totiž napětí a někdy až propast mezi úrovní, jak myslí „znalci“, vyškolení „odborníci“ a zejména „výzkumní pracovníci“, zkrátka tvůrčí myslitelé, a mezi úrovní myšlení, charakteristického pro většinu neškolených resp. nedostatečně školených příslušníků dané společnosti a doby, které můžeme chápat jako „laiky“. A není zcela jednoduché ani snadné náležitě upřesnit, oč navíc tu vlastně jde: v každé i odborně etablované společnosti „filosofů“ dochází čas od času k pokusům o „zvědečtění“ filosofie, tj. o ustavení jakési vlastní, specifické „odbornosti“ (většinou v podobě více méně pevné systematické výstavby a vytříbenosti) – a tím ovšem ještě k většímu odcizení takového myšlení nefilosofické (nebo spíš filosoficky laické) veřejnosti. To je ovšem něco, co je pro skutečné filosofy zcela nepřijatelné, protože filosofie se vždycky musí maximálně snažit o to, aby dokázala oslovit co největší počet lidí; a to nutně vede k tomu, že se musí umět vyjadřovat tak, aby to bylo v případě potřeby srozumitelné.

(Písek, 070506-1.)